

ΟΜΙΛΙΑ ΜΝΗΜΗΣ

Στη μνήμη των 40 εκτελεσθέντων Ελλήνων

στον Σιδηροδρομικό Σταθμό Κατερίνη
23 Φεβρουαρίου 1943

Στεκόμαστε σήμερα εδώ, σε έναν τόπο βαριά φορτισμένο με μνήμη, πόνο και ιστορία. Σε έναν τόπο όπου ο χρόνος δεν κύλησε απλώς, αλλά σταμάτησε. Εδώ, όπου πριν από 83 χρόνια η ανθρώπινη ζωή μετρήθηκε με αριθμούς και η αξιοπρέπεια εκτελέστηκε μαζί με σαράντα Έλληνες.

Δεν βρισκόμαστε εδώ μόνο για να θυμηθούμε ένα τραγικό γεγονός. Βρισκόμαστε εδώ για να τιμήσουμε ανθρώπους, να δώσουμε φωνή σε εκείνους που δεν πρόλαβαν να μιλήσουν και να αναλογιστούμε το χρέος που μας άφησαν.

Στις 23 Φεβρουαρίου του 1943, λίγο πιο πέρα από το σημείο που στεκόμαστε σήμερα, οι Γερμανοί κατακτητές εκτέλεσαν σαράντα συμπατριώτες μας. Οι περισσότεροι κατάγονταν από τον Άγιο Δημήτριο, ενώ ανάμεσά τους υπήρχαν και κάτοικοι από το Λιβάδι. Ανάμεσα στους εκτελεσθέντες βρισκόταν και ο Αιμίλιος Ξανθόπουλος, δήμαρχος Κατερίνης την περίοδο 1933–1937.

Η εκτέλεση αυτή δεν ήταν τυχαία. Ήταν αποτέλεσμα μιας αλυσίδας γεγονότων, που ξεκίνησαν λίγες εβδομάδες νωρίτερα και συνδέθηκαν άμεσα με την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της περιοχής.

Στην περιοχή του Αγίου Δημητρίου, στη θέση «Μπάρα», λειτουργούσε μεταλλείο χρωμίου.

Το χρώμιο ήταν εξαιρετικά πολύτιμο για τη ναζιστική Γερμανία, καθώς αποτελούσε βασικό υλικό για την παραγωγή ανοξείδωτου χάλυβα και τη λειτουργία της πολεμικής της βιομηχανίας.

Μετά την Κατοχή, το μεταλλείο επιτάχθηκε και το χρώμιο μεταφερόταν συστηματικά στη Γερμανία

Το Δεκέμβριο του 1942 στην Αθήνα, οι αντάρτικες οργανώσεις αποφάσισαν την καταστροφή του ορυχείου, ώστε να σταματήσει η λεηλασία του ορυκτού πλούτου της χώρας και να στερηθούν τα κατοχικά στρατεύματα το χρώμιο.

Έτσι κι έγινε, στις αρχές του 1943, αντάρτικες ομάδες εμφανίσθηκαν στην ευρύτερη περιοχή με σκοπό να ανατινάξουν το ορυχείο.

Τη νύχτα 18 προς 19 Φεβρουαρίου του 1943 αντάρτες του ΕΛΑΣ Θεσσαλίας επιτέθηκαν στο μεταλλείο και το κατέστρεψαν. Ανατίναξαν το μηχανοστάσιο, έβαλαν φωτιά στις αποθήκες και φεύγοντας πήραν μαζί τους ως αιχμαλώτους τους δύο και μοναδικούς Γερμανούς που επέβλεπαν τη λειτουργία του. Οι εργάτες που δούλευαν εκείνη την περίοδο στο ορυχείο χωρίς αμοιβή ήταν Αιδημητρινοί, αλλά και 34 Εβραίοι που είχαν μεταφέρει οι Γερμανοί από την Θεσσαλονίκη.

Σύμφωνα με την έκθεση της γερμανικής Μυστικής Στρατιωτικής Υπηρεσίας οι αντάρτες που επιτέθηκαν στο ορυχείο πρέπει να ήταν τριάντα με πενήντα άντρες. Αφού αιφνιδίασαν και εξουδετέρωσαν τους τέσσερεις Έλληνες χωροφύλακες που είχαν επιφορτιστεί με τη φύλαξη του μεταλλείου, συνέλαβαν τους δύο Γερμανούς και στη συνέχεια προχώρησαν στην καταστροφή των εγκαταστάσεων του μεταλλείου. Προξένησαν φθορές στις μηχανές, σκόρπισαν τις πρώτες ύλες, αφαίρεσαν ποσότητες εκρηκτικών, λεηλάτησαν τα καταλύματα των Γερμανών, και στο τέλος έβαλαν φωτιά, με αποτέλεσμα να καταστραφούν ολοκληρωτικά οι εγκαταστάσεις του μεταλλείου. Από την καταστροφή διασώθηκε μόνο ο εξοπλισμός που υπήρχε στις στοές, καθώς και τα καταλύματα των εργατών.

Την επίθεση πληροφορήθηκε τηλεφωνικώς την ίδια μέρα η γερμανική διοίκηση της Θεσσαλονίκης και αμέσως αποφάσισε να επιβάλει αντίποινα, για την καταστροφή του ορυχείου, αλλά και να προβεί σε ενέργειες για την απελευθέρωση των δυο Γερμανών ομήρων.

Έτσι, την επόμενη ημέρα στις 20 Φεβρουαρίου, ένας λόχος Γερμανών στρατιωτών καταφτάνει με το τρένο από τη Θεσσαλονίκη στην Κατερίνη και από εκεί μεταβαίνει στον Άγιο Δημήτριο, με σκοπό να συλλάβει ομήρους από το χωριό, ώστε να εξαναγκαστούν οι αντάρτες να απελευθερώσουν τους δύο απαχθέντες Γερμανούς.

Πολλοί Αθηδημητρινοί φοβούμενοι αντίποινα των Γερμανών έφυγαν από το χωριό και κρύφτηκαν μέσα στο δάσος, σε καλύβες. Στο χωριό παρέμειναν οι ηλικιωμένοι και κάποιοι που δεν πίστευαν ότι οι Γερμανοί θα προέβαιναν σε αντίποινα. Για τη φύλαξη όμως του χωριού και όσων απέμειναν, συγκροτήθηκε μια ομάδα είκοσι περίπου ατόμων και έστησαν δύο παρατηρητήρια στις δυο άκρες του χωριού.

Τη νύχτα της 21ης Φεβρουαρίου ο γερμανικός λόχος που ξεκίνησε από τη Θεσσαλονίκη καθώς πλησίαζε στο χωριό, και παρά τις προφυλάξεις με τις οποίες κινούνταν, έγιναν αντιληπτοί από το παρατηρητήριο του Αη-Θανάση. Οι άνθρωποι που ήταν στο παρατηρητήριο έριξαν πυροβολισμούς εναντίον τους, χωρίς όμως να απαντήσουν οι Γερμανοί, προφανώς για να μην προδώσουν τις θέσεις τους. Αυτό έδωσε την ευκαιρία και στους τελευταίους ακόμη κατοίκους του χωριού να φύγουν.

Μόλις ξημέρωσε, οι Γερμανοί προχώρησαν προς το παρατηρητήριο, που ήταν στον Αη-Θανάση, αναγκάζοντας τους αντάρτες να αποσυρθούν στη θέση «Πουρνάρια». Οι Γερμανοί έστησαν πολυβόλα εκεί πάνω στο ύψωμα και γάζωσαν με ριπές το χωριό. Στη συνέχεια μπήκαν στο χωριό και συγκέντρωσαν στην πλατεία όσους κατοίκους βρήκαν. Αμέσως με τη σύλληψη των ομήρων, δόθηκε διαταγή στον πρόεδρο του Αγίου Δημητρίου Δημητράκη Τσαλό να συναντήσει τους αντάρτες και να τους μεταφέρει το γερμανικό τελεσίγραφο, σύμφωνα με το οποίο καλούνταν οι αντάρτες να παραδώσουν τους δυο Γερμανούς ομήρους μέχρι τις 12 το μεσημέρι της 23ης Φεβρουαρίου. Σε διαφορετική περίπτωση οι Έλληνες όμηροι θα εκτελούνταν.

Το απόγευμα της Κυριακής 21 του μηνός, οι Γερμανοί επιβίβασαν τους συλληφθέντες σε καμιόνια και ξεκίνησαν για την Κατερίνη. Στο δρόμο συνάντησαν πέντε Λιβαδιώτες που επέστρεφαν στο χωριό και τους συνέλαβαν.

Στο μεταξύ, οι αντάρτες που ειδοποιήθηκαν για την επιχείρηση μεταφοράς των συλληφθέντων, έστησαν ενέδρα στη θέση Χλιαριά χωρίς όμως να επιτύχουν το σκοπό τους. Πάνω στο επεισόδιο που δημιουργήθηκε κατάφερε να δραπετεύσει ένας από τους ομήρους, εβραίος, ονόματι Τζάκο.

Οι Γερμανοί μόλις έφτασαν στην Κατερίνη έκλεισαν τους ομήρους αρχικά στο κτήριο του σημερινού 5^{ου} Γυμνασίου και στη συνέχεια τους οδήγησαν στον Σιδηροδρομικό Σταθμό και τους έκλεισαν σε ένα βαγόνι.

Τη Δευτέρα το πρωί, 22 Φεβρουαρίου, ένα γερμανικό αυτοκίνητο ανέβηκε στον Άγιο Δημήτριο με σκοπό να παραλάβει τους δυο Γερμανούς αιχμαλώτους σε περίπτωση που τους είχαν απελευθερώσει οι αντάρτες. Την ίδια μέρα αντιπροσωπεία τεσσάρων κατοίκων του Αγίου Δημητρίου, συγγενείς των ομήρων, πήγε στο Πύθιο, όπου και συνάντησε τους αντάρτες και τους ζήτησε να ελευθερώσουν τους δυο Γερμανούς, χωρίς όμως να γίνει δεκτό το αίτημά τους.

Την Τρίτη το πρωί, 23 Φεβρουαρίου, οι Γερμανοί συνέλαβαν και φυλάκισαν μαζί με τους υπόλοιπους ομήρους τον Αιμίλιο Ξανθόπουλο, δήμαρχο Κατερίνης κατά την περίοδο 1933-1937, ο οποίος ήταν επιμελητής τροφοδοσίας των εργατών του μεταλλείου, με την κατηγορία ότι εφοδίαζε παράλληλα και τους αντάρτες του ΕΛΑΣ.

Με τη λήξη του γερμανικού τελεσιγράφου, την Τρίτη το μεσημέρι, και αφού δεν είχε επιστρέψει το αυτοκίνητο με τους δυο Γερμανούς ομήρους, οι Γερμανοί προχώρησαν στην εκτέλεση των 40 Έλλήνων ομήρων, 20 για κάθε Γερμανό!

Μετά την εκτέλεση των Ελλήνων εκτελέστηκαν από τους αντάρτες και οι δυο Γερμανοί.

Σήμερα, απέναντί μας βρίσκονται άνθρωποι που κουβαλούν αυτή τη μνήμη.
Συγγενείς και απόγονοι εκείνων που χάθηκαν άδικα,
ανθρώπων που δεν πρόλαβαν να μάθουν το γιατί.

Και το ερώτημα παραμένει ζωντανό:

Γιατί εκτελέστηκαν οι 40 όμηροι πατριώτες μας;

Απλά εκτελέστηκαν γι' αυτό που ήταν.

Εκτελέστηκαν γιατί έζησαν σε μια εποχή
όπου η ανθρώπινη ζωή θεωρήθηκε αναλώσιμη.
Εκτελέστηκαν στο πλαίσιο ενός σχεδίου τρομοκρατίας και υποταγής.
Οι πράξεις αυτές δεν ήταν απλές πολεμικές επιχειρήσεις·
ήταν εγκλήματα, δολοφονίες κατά της ανθρωπότητας.

Τα γεγονότα που τιμούμε σήμερα εδώ, στον Σιδηροδρομικό Σταθμό της Κατερίνης, αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου, οργανωμένου και συστηματικού πλέγματος εγκλημάτων που διέπραξαν οι γερμανικές κατοχικές δυνάμεις σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Οι εκτελέσεις 218-335 αμάχων γυναικόπαιδων στο Δίστομο (10 Ιουνίου 1944) και η εκτέλεση των 200 Κομμουνιστών στην Καισαριανή την ματωμένη Πρωτομαγιά του 1944 αποτελούν τις πιο αιματηρές ναζιστικές θηριωδίες στην Ελλάδα.

Την αλήθεια αυτού του εθνικού δράματος αποτυπώνουν και οι φωτογραφίες που κυκλοφόρησαν τελευταία από Βέλγο συλλέκτη και τραβήχτηκαν από λοχία των ναζί που έκανε τον φωτογράφο καταγράφοντας τη γερμανική εκτέλεση στην Καισαριανή. Όπως και εδώ, έτσι και εκεί, άοπλοι πολίτες στέκονται απέναντι στα όπλα της κατοχής, χωρίς δίκη, χωρίς ενοχή, χωρίς δικαίωμα στη ζωή.
Οι εικόνες αυτές δεν καταγράφουν απλώς στιγμές πολέμου·

καταγράφουν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Σήμερα, τιμώντας τους εκτελεσθέντες της Κατερίνης,
τιμούμε ταυτόχρονα όλα τα θύματα της ναζιστικής θηριωδίας στην πατρίδα μας.
Και δηλώνουμε ότι η ιστορία αυτών των εγκλημάτων
δεν θα ξεχαστεί,
δεν θα αποσιωπηθεί
και δεν θα επιτραπεί η παραχάραξή τους,

Γι' αυτό είμαστε εδώ!

Σήμερα, σε αυτή τη σεμνή τελετή,
υποκλινόμαστε με σεβασμό στη μνήμη τους
και θυμόμαστε πως η ελευθερία που απολαμβάνουμε
δεν είναι χάρισμα, αλλά χρέος.

Η θυσία των Αη-Δημητρινών, των Λιβαδιωτών
και του δημάρχου Αιμίλιου Ξανθόπουλου
δεν χάθηκε στον χρόνο.
Χαράχτηκε ανεξίτηλα στη συλλογική μας μνήμη
και μετατράπηκε σε σύμβολο αντίστασης, αξιοπρέπειας και ελευθερίας.

Ας είναι αιωνία η μνήμη τους.

Κατερίνη, 28-2-2026

Κουτσοῦρά Ζωή